

EDUCATIONAL
SCIENCES
INDEX

ҰЛЫ ДАЛА ҰСТАЗЫ

VOLUME III • №10 (77) • OCTOBER 2025

Any reproduction of the materials or their extracts is only with written permission of the editors.

The editors are not responsible for the contents.

The editors' opinion may not coincide with the opinions of the authors.

SINCE JANUARY 2019

ТУРГИНБАЕВА ГУЛЬМИРА,
ЖПІС «Құлышақ 2019» Бобекжай-балебақшасының тарбиешісі

ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІНДЕ ҰЛТТАҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚОЛДАНУ МАҢЫЗЫ

Казіргі жағандыу дауірінде ұлттық тәрбиешің миңдаудығы бұрынғыдан да арта түсті. Мектепке дейінгі жастағы бала — ұлттық рухани жағымсыз. Сондықтан тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды енгізу, салт-дәстүр мен мәдени мұраларды бала санаудың ең ілеу — арбір педагогтың басты міндеті. Ұлттық тәрбие — тек отқонғың тәжірибелесін қайталау смес, ол — замандауға адіс-тәсілдермен үйлестірілген рухани даму жолы. Мектепке дейінгі үйімдерда ұлттық құндылықтарды тиімді қолдану үшін инновациялық тәсілдер мен шыгармашылық идеяларды ұнтастыру қажет.

Балыға тұган жер, ел, тіл, дәстүр, салт жөнінде түсінік берудің ең тиімді жолы — ойын, көрініс және жобалық, адістерді қоңдану. Қазіргі таңда хөтименің даму бағыты — ұлттық рухани құндылықтарды сактай отырып, замандау, босекеге хабелетті тұтса тәрбиешесу. Сондықтан тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды қолдану — ұрпақтың рухани бағынған арттырылған, сіхандылғыс, сезімінің қалыптасырудың басты тетігі болып табылады. Ұлттық құндылықтар — халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрі, адеп-ғұрып, тіл, дін, енері мен мәдениеті. Бұл құндылықтар адам мінезінің дүниетанымының және өмірлік үстанымдарының қалыптасуына зор әсер етеді. Мектепке дейінгі және жалпы білім беру ұйындарында ұлттық тәрбие элементтерін қолдану арқылы балашарлы тұтап жерін, сілін, тілін күрметтеуге баулу — ұтазшарлық миңдилі міндеті.

Ұлттық тәрбие берудегі инновациялық бағыттар:

1. ◉ «Ұлттық ойындар технологиясы»: «Асық ату», «Арқан тарту», «Тогызықшауда» сияқты ойындарды замандауға форматта (бейнескрэн, QR-код тапсырма) ұйымдастыру.
2. ◉ «Мәдени мұрағаталық» жобасы: балашар ұлттық кітап, тағам, ою-орнек, ғүзін түрлерімен тапсыны, шағын көрмелер үйімдестердес.
3. ◉ «Менің елім — Қазақстан» көрініс сабакты: балалар рәддік ойын арқылы ең сілі тапыстарады, мемлекеттік розіздерді құрметтедеуді үйренеді.
4. ■ Цифрлық ресурстар арқылы тапыстыру: интерактивті тақта мен мультимедиалық материалдар арқылы ұлттық ертегілер мен анық көтіпкерлерін тапыстыру.
5. Ⓛ Ата-анамен серіктесік: ғыбасынан, шеберлік сабактары ("Қамыр илеу", "Киіз басу", "Ото күннү үйрену") арқылы үризаттар себебастығын сактап.
6. Тіл арқылы тәрбие беру.
7. Баланы аза тілін сунуге, түркес сыйнеуге, мәңділ-мотел, шешендік сөздер врқындық ойда жеткізе білуге үйрету.
8. Салт-дәстүр мен адеп-ғұрынты үйрету.
9. Ұлттық мережелерді, дастурын ойнаударды, салт-жоралыларды тәрбиешік іс-шараларда пайдалану арқылы белгінің қызығушылығын аныту.
10. Өнер мен мәдениет арқылы рухани тәрбие беру.
11. Қазақтың ән-қүйі, биі, қолынаның әзтотылық талғамы мен рухани дүзенесін байыту.
12. Ұлттық ойындарды пайдалану.
13. «Ах серек, көк серек», «Асқақ ату», «Арқан тарту» сәкітті ойындар балашың ойлау қабілетін, ештілігін, үйімшілдігін дамытады.
14. Ұлы тұрғындардың онегесін ұнтақтау.
15. Абай, Үбікрай, Шоқан сияқты ұлт зиянчыларының сабектері арқылы азалтыука, білімге, сабексүйіштікке тәрбиеслу.

Мұндай адістер баланың бойында патристик сезім, рухани-әдемиеттік қасиет және ұлттық сана қалыптасырута мүмкіндік береді. Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды қолдану — жас ұрпақтың рухани дамуының көпілі. Ұлттық мазмұндығы инновациялық адістер баланың ұлттық мәдениеті мен дастүрін қадирлей білуге баулиды. Замандау тәрбиеші — дастүр мен технологияның ұнтастыра алатын жаңошыл тұлға. Сондықтан ар педагогтың мақсаты — ұлттық тәрбиеші замандауға форматта жаңынға, оны баланың құндылікте өмірін табиғат түрде енгізу. Ұлттық құндылықтар арқылы бала оз халықтың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтеп, озиң ұлттың бір белшегі ретінде сезінеді. Бұл оның бойында патристик сезім, рухани тұрақтылық, азамгершілік қасиеттерді қалыптасырады. Тәрбие процесінде ұлттық бағытты үстану — тәлеғашың жағы-жактың дамжуна, ұлттық сана мен отанкеүйгіштікте артуын ықпал етеді. Ұлттық құндылықтарды тәрбие процесіне енгізу — жас ұрпақтың рухани бай, ұлттық бомбасын сактай білсетін, замандауға өмір талабында бейім тұраға бомбын осуїнің хөпілі. Сондықтан арбір педагог тәрбие жүмысында ұлттық дастүрлер мен мәдени мұраларды жүйелі түрде пайдаланып, ұлтқанды, пр-намесін білік азamat тәрбиештеге күш санауды қажет.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ALTYN BILIM KILTY

10(29)-4/2025

Атырау облысы, Қызылқоға ауданы
«Тасқұдық бастауыш мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұгалімі
Мырзагалиева Токжан Тлековна

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Талдыбулак ауылы
ЖШС «Құлыншақ 2019» бебекхай балабакшасы
тәрбиесі Түргимбаева Гульмира Абдышатырова

Қазақ ертегілері арқылы мектепке дейінгі балаларға рухани тәрбие беру

Аннотация

Бұл мақалада қазақтың халық ертегілері арқылы балабакшасы жасындағы балаларға рухани-адамгершілік тәрбие беру жолдары қарастырыласты. Ертегілер – бала жаңына жақын, тәрбислік мәні терсін, ұлттық құндылықтарды бойына сініретін дәстүрлі әдеби жаңр. Мақалада ертегілердің мазмұны арқылы мейірімділік, ашалдық, аділдік, еңбексүйгілік секілді қасиеттерді бала бойында қалыптастырудың әдістері ұсынылады. Соңдай-ақ, ертегілерді оку мен саҳиалаудың бала дамуына тигізер әсері мен тәрбиешінің аткарап рөлі сипатталады. Мақсат – ұлттық тәрбие арқылы баланың рухани әлемін байытып, ішкі жаш дүниесін дамыту.

Кітт сөздер : қазақ ертегілері, рухани тәрбие, балабакша, тәрбиеші, адамгершілік, құндылықтар, балалар әдебиеті, мейірімділік, ұлттық тәрбие.

Кіріспе

Қазақ халқының ауыз әдебиетінде ұрпақ тәрбиешіне ерекше мән берілген. Сонын ішінде ертегілер — баланың танымдық, эмоционалдық және моральлық дамуына ықпал ететін ең әсерлі құралдардың бірі. Ертегі тыңдаған бала тек қыл әлемінен синіп қоймайды, ол арқылы жақсылық пеп жамандықты ажырагуды, шынышыңың пен әділдікті бағалауды, мейірімді болуды үйренеді. Бүтінгі танда мектепке дейінгі ұйымларда рухани-адамгершілік тәрбие берудің маңызы арта түсүнде. Осы орайда, ұлттық ертегілер — жас балашың жаш дүниесінде жақын, оның бойына ізгілік дәнін себстін, ұлттық сана мен дүниетанымың пегізін қалайтындағы тәрбие куралы бола алады. Балабакша тәрбиешінің міндеті — ертегі мазмұнын баланың жас ерекшелігіне сай жеткізіп, оны талдау арқылы рухани тәрбие беру процесін жүйелі жүргізу. Мақалада осы мүмкіндіктер көнінен қарастырылады.

Зерттеу мақсаты мен міндеттері

Бұл зерттеудің негізгі мақсаты — қазақ ертегілерін мектепке дейінгі тәрбиелеу процесінде пайдалану арқылы балалардың рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру жолдарын анықтау. Ертегілердің мазмұнын тәрбие куралы ретінде тиімді қолдану арқылы баланың мінез-құлқын, ішкі дүниесін және қоршаған ортаға көзқарасын жағындағы бағытта қалыптастыру мақсаты көзделеді.

Міндеттері мыналар:

- Қазақ халық ертегілеріндегі рухани тәрбиеші мазмұндарды анықтау;
- Ертегі мазмұнын балабакшада пайдаланудың тиімді тәсілдерін ұсыну;
- Баланың жас ерекшелігіне сай ертегімен жұмыс істеудің жолдарын корсету;
- Ертегі арқылы тәрбиелеу барысында тәрбиешінің ролін сипаттау;
- Рухани құндылықтардың бала мінез-құлқына әсерін талдау.

Зерттеу әдістері

Мақаланың әзірлеу барысында бірнеше зерттеу әдістері қолданылды. Біріншіден, теориялық әдіс ретінде қазақ ертегілеріне қатысты педагогикалық, психологиялық және әдеби сибектерге шолу жасалды. Бұл әдіс арқылы ертегілердің мазмұны мен рухани тәрбислік әлеуеті талданып. Екіншіден, эмпирикалық әдіс ретінде балабакша тәрбиешілерінің тәжірибесіне бақылау жүргізіліп, ертегілердің қолдану барысындағы практикалық тәсілдер зерделенді. Сонымен катар, балалардың ертегі мазмұншы реакциясы мен тәрбие истижелері педагогикалық рефлексия арқылы талданып, тиімді әдіс-тәсілдер жүйеленді. Осы әдістердің үйлесімі арқыны ертегілерді тәрбие куралы ретінде пайдаланудың тиімділігі анықталды.

Қазақ ертегілеріндегі рухани құндылықтар

Қазақ халық ертегілері — ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келс жаткан, тәрбислік мәні